

3

Riksdagens affektiva landskap

HENRIK OSCARSSON

I det här kapitlet undersöks hur den affektiva polariseringen har utvecklats i Sverige under de senaste decennierna. Kartläggningen sker både bland väljare och riksdagsledamöter. Huvudresultaten visar för det första att den affektiva polariseringen generellt sett alltid har varit klart högre bland folkets främsta företrädare än bland folket. För det andra visar det sig att trenderna över tid är likartade bland såväl väljare som riksdagsledamöter: vi ser en svag ökning av den affektiva polariseringen där nivåerna för 2022 är de hittills högsta uppmätta bland såväl ledamöter som väljare. Fördjupade analyser visar, för det tredje, att det idag finns en tydlig bipolär preferensstruktur bland såväl folket som de folkvalda som är starkt präglad av parlamentariska samarbetsmönster och som påminner om det vi ser i många tvåpartisystem.

Många upplever att svensk politik har blivit mer affektiv och känslofylld under senare år. Empirin pekar också i den riktningen. Nivån på den affektiva polariseringen i den svenska väljarkåren slog ett nytt rekord i samband med 2022 års riksdagsval. Även om det inte rör sig om särskilt stora förändringar från tidigare har de samlade antipatierna och sympatierna för politiska partier aldrig tidigare varit högre bland svenska väljare, åtminstone inte under den period vi har tillgång till jämförbara mätningar (Oscarsson m.fl., 2024). Bland väljarna ligger nivåerna vid de två senaste valen något högre än vid valen 1979 och 1982 då det också rädde höga nivåer av affektiv polarisering i Sverige.

Trots att politiska eliter – partiföreträdare, opinionsbildare, skribenter – oftast pekas ut som en motor eller katalysator för en ökande affektiv polarisering bland medborgarna bedrivs fortfarande merparten av studierna om affektiv polarisering endast på väljarnivå. I den snabbt växande litteraturen är det fortfarande ovanligt med studier av affektiv polarisering på elitnivå. Huvudfrågeställningen i det här kapitlet är om det råder starkare affektiv polarisering i den svenska riksdagen än bland väljarna och om vi kan se en trend mot ökad affektiv polarisering även bland riksdagens ledamöter?

Forskningslitteraturen om affektiv polarisering, dess orsaker och konsekvenser, har vuxit närmast explosionsartat under de senaste åren, och störtfloden av nya studier fortsätter i skrivande stund (se t.ex. Torcal & Harteveld, 2025). Grundorsaken till intresset för affektiv polarisering är en omsorg om det demokratiska samtalet. I många länder på senare år har det offentliga rummet fått större inslag

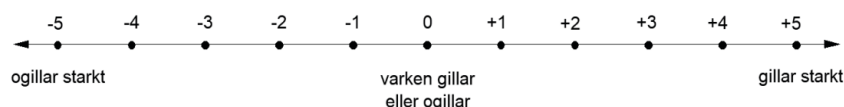
av animositet, fiendskap och demonisering av politiska motståndare och deras anhängare. Det finns en stark oro att ökad affektiv polarisering ska leda till överhettning av det politiska samtalet och en kortslutning av samhällsdebatten om viktiga ideologiska sakfrågor. En känslobaserad polarisering – med svag koppling till reella intresse motsättningar och som finner sin näring endast i att motståndaren betraktas som farliga, onda, moraliskt korrupta eller medvetet skadelystna – uppfattas som ett hot mot en civiliserad maktkamp och, indirekt, mot den representativa demokratins möjligheter att fungera på ett tillfredsställande sätt. Det amerikanska exemplet är givetvis centralt i litteraturen men sätter också grundtonen i politiska samtal även i vår del av världen.

Vad menas med *affektiv polarisering*? Den ursprungliga definitionen av affektiv polarisering handlar om känslomässiga avstånd mellan politiska grupperingar. Individer utvecklar starka negativa känslor mot personer som är anhängare av andra partier eller politiska grupper (Lelkes, 2016). Polariseringen drivs, tänker man sig, inte i första hand av oenighet i sakfrågor utan av en fientlighet gentemot de personer som tillhör andra grupper. Aversion leder till social distans och ett ”vi mot dem”-tänkande. Konsekvenserna av sådan affektiv polarisering är att det blir svårare för människor från olika grupper att samarbeta eller visa varandra respekt. För politiska entreprenörer och partier finns en möjlighet att dra nytta av animositet i syfte att nå fler väljare och större inflytande.

I litteraturen om affektiv polarisering förekommer många förslag på hur fenomenet bäst mäts. Oftast mäts dock inte affektiv polarisering genom att undersöka människors inställning till utgrupper eller till anhängare av andra partier eller grupperingar (s.k. *horisontell affektiv polarisering*). Istället använder sig huvuddelen av den länderjämförande forskningen på området av mått som fångar in ogillande och gillande för de politiska partierna (*vertikal affektiv polarisering*). Data över antipatier och sympatier för *partier* används ofta för att beräkna aggregerade mått på styrkan i den affektiva polariseringen i länder eller olika grupper (jämför Boxell, Gentzkow & Shapiro, 2020; Wagner, 2020; Reiljan, 2020). Att man väljer att mäta känslor inför *partierna* beror helt enkelt på att det oftast helt saknas mätningar av vad partiets *anhängare* tycker om andra partiets anhängare (se dock Renström, Bäck & Schmeisser, 2020) – en operationalisering som givetvis bättre motsvarar den teoretiska definitionen. I många av de undersökningar som planeras för framtiden ingår mer direkta mått på horisontell affektiv polarisering, som just handlar om de känslomässiga avstånden mellan *grupper* (Wagner, 2024). För analyser bakåt i tiden är vi dock hänvisade till mätningar av allmänna sympatier och antipatier för partier, alltså en form av vertikal affektiv polarisering.

I det här kapitlet har vi med andra ord behövt göra samma val av operationalisering som huvuddelen av den internationella litteraturen om affektiv polarisering: vi har valt att använda betygsättningen av politiska partier på ogillar–gillar-

skalor för att mäta affektiv polarisering. I den svenska tappningen går skalan från -5 (ogillar starkt) till +5 (gillar starkt). Den operationaliseringen ligger till grund för samtliga analyser i det här kapitlet.

Vi ser givetvis operationaliseringen som problematisk i ljuset av hur affektiv polarisering brukar definieras. Sympatipoäng för *partier* är en samlad evaluering som inte nödvändigtvis behöver överföras till sympatier för partiernas *anhängare* att göra. Ogillande och gillande för partier handlar till stor del även om ideologiska avstånd. Vi vet från många tidigare analyser (se t.ex. Oscarsson, 1998) att om en given väljare eller ledamot ogillar eller gillar ett politiskt parti beror det i stor utsträckning på hur väljaren eller ledamoten uppfattar sakpolitiska och ideologiska avstånd till partiet. Samvariationen mellan uppfattat vänster-högeravstånd till parti och ogillar-gillar parti har i de svenska valundersökningarna 1979–2022 varit $r=.62$.¹

Ledamöter gillar och ogillar partier

Vi inleder vår kartläggning av riksdagens affektiva landskap med att undersöka hur ledamöternas sympatier och antipatier för sitt eget och de andra riksdagspartierna har utvecklats över tid. Ogillar-gillarskalor har funnits med i de svenska

¹ Vissa forskare ger lugnande besked när det gäller användbarheten av ogillar-gillarskalor för att mäta affektiv polarisering. En del forskare argumenterar för att ogillar-gillarskalorna fungerar dåligt som en proxy för animositet gentemot de väljargrupper som stödjer ogillade partier (se t.ex. Knudsen, 2021). Andra forskare försvarar valet av operationalisering och menar att det råder tillräckligt starka korrelationer mellan mått som mäter känslor för andra partiers anhängare och mått som mäter känslor för andra politiska partier (Druckman & Levendusky, 2019; Gidron, Sheffer & Mor 2022; Kingzette, 2020). Sista ordet är inte sagt i den kontroversen (för en review se Röllicke, 2023). Ett exempel som visar att det kan vara problematiskt att använda ogillar-gillarskalor för *partier* för att mäta animositet gentemot *anhängare* till motståndarpartier är resultat från den europeiska valundersökningen European Election Study 2024 (författarens egen analys). Där användes en klassisk ogillar-gillarskala för olika partiers sympatisörer tillsammans med andra etablerade mått för sannolikhet att rösta på partiet. Det möjliggör en unik jämförelse mellan de två olika typerna av mått. I de svenska data varierar korrelationerna mellan ogillar-gillarbetyg och bedömningar av sannolikhet för "att någonsin rösta på partiet" (så kallade *probability to vote*-skalor, PTV) mellan i sammanhanget låga $r=.60$ och relativt höga $.83$. Det finns alltså en relativt stor variation kring ett lågt genomsnitt (Vänsterpartiet $r=.74$; Socialdemokraterna $r=.76$; Miljöpartiet $r=.72$; Centerpartiet $r=.60$; Liberalerna $r=.62$; Kristdemokraterna $r=.68$; Moderaterna $r=.74$ och Sverigedemokraterna $r=.83$). Ogillandet av Sverigedemokraternas sympatisörer uppvisar alltså den starkaste korrelationen med uppskattade sannolikheter att rösta på SD.

riksdagsundersökningarna sedan 1985. Precis som bland väljarna har vi gett ledamöterna uppdrag att betygsätta alla riksdagspartier inklusive det egna partiet. Ibland har även partier som finns utanför riksdagen betygsatts. Resultaten visar att de genomsnittliga betygen generellt sett har varit mer generösa än bland väljarna. Riksdagsledamöterna har historiskt tyckt något bättre om partierna än vad väljarna gjort under samma period. I tabell 1 presenterar vi översiktligt hur ledamöternas genomsnittliga betyg på partierna har utvecklats under de senaste fyrtio åren.

Tabell 1 Genomsnittliga sympatipoäng för partierna bland samtliga svenska riksdagsledamöter 1985–2022 (medeltal)

	1985	1988	1994	2010	2014	2018	2022
Vänsterpartiet	-1,79	-0,52	-0,75	-1,70	-1,05	-1,51	-1,69
Miljöpartiet	-1,68	-1,44	-0,76	+0,50	-0,25	-1,29	-1,66
Socialdemokraterna	+1,12	+1,38	+1,89	+0,56	+1,33	+0,35	+0,39
Centerpartiet	+0,24	+1,10	+0,18	-0,19	-0,46	-0,68	-1,00
Liberalerna	+0,07	-0,40	+0,42	+0,29	-0,06	-0,37	-0,53
Kristdemokraterna	-2,20	-0,40	-1,47	-0,65	-0,80	-0,40	-0,72
Moderaterna	-1,24	-1,03	-0,35	+0,67	+0,06	+0,08	+0,13
Sverigedemokraterna	–	–	–	-3,97	-3,38	-2,20	-1,76
Genomsnitt	-0,78	-0,19	-0,12	-0,56	-0,58	-0,75	-0,86

Kommentar: Resultaten har viktats efter partiernas storlek vid respektive tillfälle. Genomsnittet är beräknat på de medeltal som syns i tabellen, och i de beräkningarna väger varje parti lika tungt.

Sympatier för partier och partistorlek tenderar att gå hand i hand. Resultaten är därför inte särskilt överraskande för den som känner till hur partiernas styrkeförhållanden har sett ut under den aktuella perioden. Stora partier har många ledamöter och de tenderar givetvis att tycka bra om sitt eget parti. De genomsnittliga betygen är därför högst för Socialdemokraterna som genomgående har haft genomsnittliga sympatipoäng ovanför nollpunkten på skalan. Moderaterna var under 1980- och 1990-talen ett parti som snittade under noll men har liksom Socialdemokraterna haft positiva genomsnitt bland riksdagens ledamöter under perioden 2010–2022.

Mindre partier tenderar att genomgående åtnjuta svagare sympatier vilket inte är så konstigt eftersom de inte har lika många ledamöter. Trots sin lilla numerär kan små partier förstås vara populära ändå. Miljöpartiet och Liberalerna har exempelvis, under vissa riksdagar, haft starka sympatisiffror trots att de inte varit särskilt stora. År 2010 hade Miljöpartiet en genomsnittlig sympatipoäng på +0,50.

Och dåvarande Folkpartiet hade relativt positiva sympatier i riksdagen 1994 och 2010 (+0,42 respektive +0,29).

Medan mittenpartier har en fördel att kunna vara lagom omtyckta av ledamöter både till vänster och till höger är det betydligt svårare för ytterkantspartier att bli gillade av många. Ytterkantspartier har oftast mycket låga genomsnittliga sympatipoäng. Av de traditionella riksdagspartierna är det Vänsterpartiet som har bottenrekordet med -1,79 år 1985. Under hela den undersökta perioden är det Sverigedemokraterna som har varit det klart minst populära partiet i riksdagen. Vid riksdagsinträdet 2010 var det genomsnittliga betyget för SD närmare minus fyra (-3,97). Även i samband med 2014 års val får man betrakta Sverigedemokraternas genomsnittliga betyg som mycket lågt (-3,38). I takt med att SD blivit ett större parti har antipatierna successivt försvagats. Och 2022 års undersökning visar ett tydligt trendbrott. Sverigedemokraterna må ha blivit av med sin paria-stämpel men är fortfarande riksdagens minst omtyckta parti (genomsnittsbetyget -1,76). Men Vänsterpartiet och Miljöpartiet är inte långt efter med nästan lika låga snittbetyg 2022 (-1,69 respektive -1,66).

Om genomsnittet för alla partier (längst ned i tabellen) kan betraktas som ett samlat mått på stämningen i riksdagen visar Riksdagsundersökningen 2022 alltså det lägsta minusvärde som vi har uppmätt sedan vi började använda ogillar-gillar-skalan på ett jämförbart sätt i riksdagsundersökningarna (-0,86). Den totala mängden ogillande eller aversion bland ledamöterna av den svenska riksdagen har visserligen varit ungefär lika låg även 2018 (-0,75) och 1985 (-0,78) men 2022-mätningen är ett nytt bottenrekord. Aversion mot andra partier är knappast helt oväsentligt för möjligheterna att samarbeta, kompromissa och finna lösningar på problem i det vardagliga parlamentariska arbetet. När ogillandet av andra partier bland ledamöterna tycks vara högre än det historiska snittet finns anledning för andra forskare att titta närmare på hur detta kan påverka samspelet mellan dem.

Starkare affekt i riksdagen än bland väljarna

Är den affektiva polariseringen starkare i riksdagen än vad den är bland väljarna? För att ställa förväntningarna om vad vi kommer att kunna hitta lutar vi oss mot tidigare studier som undersökt hur stark den affektiva polariseringen är på elitnivå (Oscarsson m.fl., 2021; Bäck & Kokkonen, 2022). Huvudresultaten har bekräftat ett mönster från den internationella forskningen: att den affektiva polariseringen tenderar att vara högre bland parlamentsledamöter än vad den är bland väljarna (Enders, 2021).²

² Att eliter är mer affektivt polariserade än väljare har inte kunnat bekräftas i studier av *lokala* politiker i Kanada – som visat en genomsnittligt lägre affektiv polarisering bland lokalpolitiker än

Vi väljer här att använda ett av de mest använda och etablerade måtten för affektiv polarisering. Wagners spridningsindex, döpt efter forskaren Markus Wagner, kan ta hänsyn till alla väljares/ledamöters antipatier och sympatier för alla partier och dessutom vikta efter partiernas relativa storlek (Wagner, 2020). Så länge vi har data från ogillar-gillarskalor kan vi beräkna ett mått på hur mycket samlade antipatier och sympatier alla väljare tillsammans hyser mot politiska partier. Vi kan göra detsamma för gruppen riksdagsledamöter eftersom vi ställer precis samma frågor om ogillande och gillande i riksdagsundersökningarna. Wagners index blir högre ju starkare polariseringen är och maxvärdet är 10.

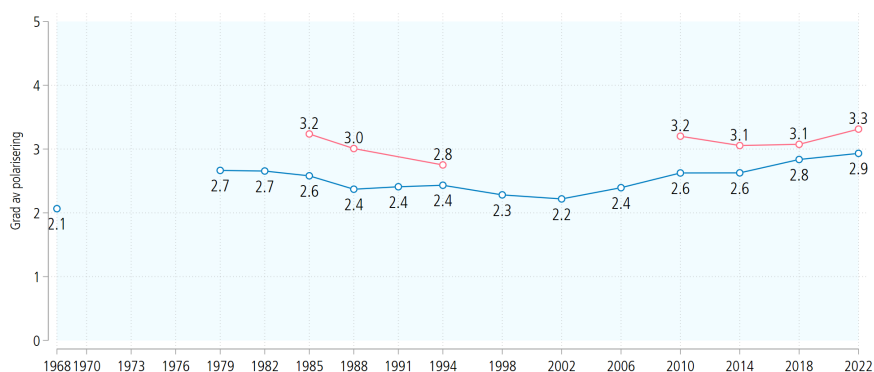
I figur 1 redovisas hur den affektiva polariseringen i Sverige har utvecklat sig bland väljare och riksdagsledamöter under perioden 1968-2022. Polariseringsindexet bygger på samma ogillar-gillarskalor som vi tidigare redovisade medeltal för. Resultaten visar att den affektiva polariseringen slår rekord inte bara bland väljarna 2022 (indexvärde=2,9) utan också bland ledamöterna (3,3). Vi kan också konstatera att vid varje tillfälle vi kan göra jämförelser mellan folket och de folkvalda så har den affektiva polariseringen varit klart starkare bland riksdagens ledamöter än vad den är bland väljarna. Det är mer affekt i riksdagen än i folkdjupen.

På *väljarnivå* (blå linje) har den affektiva polariseringen ökat svagt vid varje val efter Millennieskiftet vilket får betraktas som en ihållande trend. Dagens nivå av affektiv polarisering är dock inte särskilt mycket högre än vad den var 1979-1982 (2,7). I huvudsak kvarstår samma huvudtolkning av utvecklingen som vi gav uttryck för i SNS Demokratirådsrapport från 2021 (Oscarsson m.fl., 2021): Ja, vi lever i en affektivt polariserad tid i den meningen att den affektiva polariseringen har tilltagit på senare år. Och nej, vi befinner oss inte i någon helt unik situation i den meningen att vi faktiskt har haft höga nivåer av polarisering även tidigare i svensk politisk historia. Det är affektivt nu. Men det har varit affektivt tidigare också.

På *elitnivå* (röd linje) har det ägt rum en huvudsakligen parallell utveckling. Polariseringen i riksdagen var lika hög 1985 (3,2) som den är 2022 (3,3), här skiljer det endast en tiondel i de avrundade måtten för affektiv polarisering. Under slutet av 1980-talet och början av 1990-talet minskade den affektiva polariseringen tydligt i riksdagen. Krisåret 1994 var den affektiva polariseringen på sin lägsta nivå (2,8). Det saknas sedan mätningar fram till 2010, men vi kan förmoda att trenden i riksdagen följer den uppåtgående trend vi ser bland medborgarna. I relativ närtid, i samband med 2010 års val, hade vi en nästan lika stark affektiv polarisering (3,2) som idag (3,3).

hos befolkningen, låt vara med stor variation mellan olika kategorier av politiker (Lucas & Sheffer, 2024).

Figur 1 Affektiv polarisering bland väljare (blå linje) och riksdagsledamöter (röd linje) 1969–2022 (Wagners index)

Kommentar: Figuren visar utvecklingen av affektiv polarisering i Sverige med hjälp av Wagners (2020) viktade spridningsmått (se även Oscarsson m.fl. 2021 för närmare dokumentation). Förenklat visar detta mått variationen av ogillar/gillar-betyget över tid för det svenska partisystemet som helhet och kan betraktas som ett viktat mått på de samlade antipatierna och sympatierna för partier. I figuren är V, S, C, L, och M med samtliga år. KD inkluderas från och med 1982, med undantag för valet 1985 då KD deltog på Centerpartiets valsedlar. För motsvarande mått beräknade på de årligen återkommande SOM-undersökningarna hänvisas till Oscarsson m.fl. (2024).

Tidsserierna avslöjar att det tycks finnas en viss tandemeffekt såtillvida att utvecklingen över tid ser likartad ut bland ledamöter och väljare. Det finns dock inte tillräckligt med mätpunkter för att empiriskt kunna ta tag i frågan om *varför* den affektiva polariseringen minskar eller ökar under olika tidpunkter. Med kännedom om svensk politisk historia skulle vi kunna fundera på om det finns några likheter mellan perioden 1979–1985 och perioden efter 2010 eller hitta på förklaringar till varför polariseringen tycks ha varit lägre under 1990-talet och kring Millenniumskiftet.

Det är också som vanligt svårt att veta med säkerhet vilka aktörer som driver polariseringen eller hur dynamiken mellan väljare och valda bäst ska beskrivas. Det ligger nära till hands att polariseringen är elitdriven, det vill säga först ökar bland politiska eliter och sedan sprider sig till väljarnivå (jfr Saeki, 2019). Men det går ju också tänka sig det omvända, att det är ökad polarisering bland väljarna som sedan speglar sig i ledamöternas antipatier och sympatier. En tredje möjlighet är att såväl ledamöter som väljare påverkas av samma bakomliggande orsaker till en ökad polarisering. Hänvisningar till förändringar av en allmän tidsanda eller till förändringar av karaktären hos grundläggande samhällskonflikter blir dock spekulativa. Här och nu blir vi svaret skyldigt.

Ömsesidiga sympatier

Aggregerade mått på affektiv polarisering döljer ofta spännande fynd. Antipatier och sympatier behöver inte vara symmetriska och olika spridningsmått har svårt att ta hänsyn till om spridningen av affektiva uttryck är positionerad på den positiva eller negativa delen av ogillar-gillarskalorna. Sverige placeras oftast ungefär i mitten av topplistorna för affektiv polarisering i olika flerpartisystem (se t.ex. Wagner, 2021; Reiljan, 2025). Men då har man oftast inte tagit hänsyn till att ett huvudskäl till de relativt höga svenska nivåerna är att många svenska väljare tenderar att gilla och sätta höga sympatipoäng på många partier. Det är ett misstag att tolka måtten som *enbart* ett utslag av fiendskap, animositet eller antipati. Starka positiva känslor för ett par tre partier räknas lika tungt som starka negativa känslor för ett par tre partier. I diskussionen om affekt bör man också väga in att svenska väljare också tycker om partier. Aversioner ja, men också starkt gillande.

Ett sätt att komma runt problematiken är att närstudera om det kan finnas vissa par av partier som orsakar mer spridning än andra i sentiment. Om två partier och deras anhängare är som röda skynken för varandra kan det ge upphov till mycket starka känslor och stor spridning av antipatier och sympatier (Gidron, Adams & Horn, 2020).

Precis som för affektiva polariseringsindexen använder vi ogillar-gillarskalorna för att beräkna ett samlat mått för ömsesidiga sympatier (ÖS) mellan parvisa partier. Vi skalar först om ogillar-gillarskalorna så att de går från 0 (ogillar starkt) till 10 (gillar starkt). Sedan multiplicerar vi vad sympatisörer/ledamöter från partiet X tycker om partiet Y (t.ex. 6,0) med vad sympatisörerna/ledamöter från partiet Y tycker om partiet X (t.ex. 5,0). Måttet kan variera mellan 0 (grupperna har maximala antipatier för varandras partier) och 100 (grupperna har maximala sympatier för varandras partier). I vårt exempel blir ett samlat mått på ömsesidigt gillande mellan partierna 30. På det här sättet kan ömsesidiga sympatier kartläggas för varje partipar tillbaka i tiden men också jämföras mellan väljare och riksdagsledamöter. Vid varje tidpunkt kan vi beräkna lika många ÖS-mått som det finns par av partier. Med åtta partier i riksdagen handlar det om 28 olika par.

I tabell 2 redovisar vi topplistorna 1-28 för alla parvisa ömsesidiga sympatier för väljare och riksdagsledamöter i samband med 2022 års val – ett slags politikens *tinderkarta* om man så vill. Till att börja med kan vi åter konstatera att det är något mer känslor i riksdagen än bland väljarna, med ett större utslag av ömsesidigt gillande. I riksdagen är toppnoteringen för ömsesidigt gillande något högre (maxsiffra 54,6) än bland väljarna (48,2). Det är dock samma par av partier som når förstaplatsen på båda nivåerna: Moderaterna och Kristdemokraterna tycker bäst om varandras partier. Andra populära partipar är V-MP, S-MP, M-L, M-SD och S-C vilket också är partipar där vi också har kunnat se stora väljarströmmar i sentida val (jfr Oscarsson m.fl., 2024).

Tabell 2 Ömsesidiga sympatier mellan tjugoåttan par av partier bland väljare och riksdagsledamöter, 2022/2023 (ÖS-mått)

Väljare 2023				Riksdagsledamöter 2022			
Partipar	ÖS-mått	Rang		Partipar	ÖS-mått		
M-KD	48,2	#1		M-KD	54,6		
MP-V	42,7	#2		M-L	44,4		
MP-S	39,3	#3		MP-V	39,9		
V-S	38,3	#4		S-MP	36,1		
M-L	38,3	#5		SD-KD	35,7		
M-SD	36,1	#6		C-S	30,9		
C-S	36,1	#7		M-SD	29,4		
KD-SD	34,8	#8		S-V	29,0		
C-L	28,6	#9		L-KD	25,1		
C-MP	25,1	#10		MP-C	24,6		
L-KD	24,3	#11		L-C	20,1		
S-L	21,6	#12		L-S	12,0		
M-C	18,5	#13		C-M	11,7		
C-V	13,1	#14		C-V	10,6		
S-M	12,7	#15		KD-C	9,7		
L-MP	11,2	#16		L-MP	7,4		
C-KD	10,4	#17		M-S	6,0		
S-KD	8,0	#18		S-KD	3,5		
L-SD	7,6	#19		V-L	3,2		
V-L	5,4	#20		L-SD	3,1		
S-SD	3,8	#21		V-KD	2,2		
M-MP	3,3	#22		V-M	1,8		
V-M	2,2	#23		M-MP	1,6		
MP-KD	2,2	#24		KD-MP	1,2		
KD-V	2,0	#25		C-SD	0,6		
C-SD	1,9	#26		S-SD	0,5		
SD-V	1,0	#27		SD-MP	0,0		
SD-MP	0,3	#28		SD-V	0,0		

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2023 samt Riksdagsundersökningen 2022.

Kommentar: Ömsesidiga sympatier beräknas genom att först skala om ogillar-gillarskalorna mellan 0 och 10 och sedan multiplicera hur parti Xs väljare/ledamöter i genomsnitt betygsätter parti Y med hur parti Ys väljare/ledamöter i genomsnitt betygsätter parti X. Måttet kan variera mellan 0 (åtminstone någon av grupperna uttrycker ett maximalt ogillande av varandras partier) till 100 (båda grupperna uppvisar ett maximalt gillande för varandras partier). Fältarbetet för SOM-undersökningen 2023 låg tidsmässigt närmare fältarbetet för Riksdagsundersökningen 2022, varför det är dessa två datakällor som jämförs.

Omvänt ser vi att det är fler partipar som får ÖS-mått lägre än 1,0 bland riksdagsledamöterna än bland väljarna, vilket bekräftar den tidigare bilden av en affektivt mer laddad riksdag: det tycks finnas mer av ömsesidigt gillande men också mer av ömsesidigt ogillande i riksdagen än bland väljarna. De lägsta ÖS-måtten bland väljare och ledamöter återfinns för partiparen SD-V och SD-MP (se tabell 2). I den mån bordsplacering behöver ta hänsyn till gästernas politiska hemvist kan det vara riskfyllt att placera SD-sympatisören intill V- eller MP-sympatisören.

Följdfrågan blir hur de ömsesidiga sympatierna har utvecklats över tid bland väljare och ledamöter? Eftersom ogillar-gillarskalan funnits med i både riksdagsundersökningar och medborgarundersökningar kan vi spåra utvecklingen långt tillbaka i tiden. I figurerna 2a och 2b redovisar vi ÖS-måttens utveckling för 12 utvalda partipar som vi finner särskilt intressanta. Parrelationerna bland väljarna syns i grått och parrelationerna bland riksdagsledamöterna i rött. Jämförelsen mellan elit och väljarnivå behöver ta hänsyn till att SOM-mätningarna genomförs på hösten, med tyngdpunkten i september och oktober, medan riksdagsundersökningarna i huvudsak genomförs under året som följer *efter* varje valår under perioden.

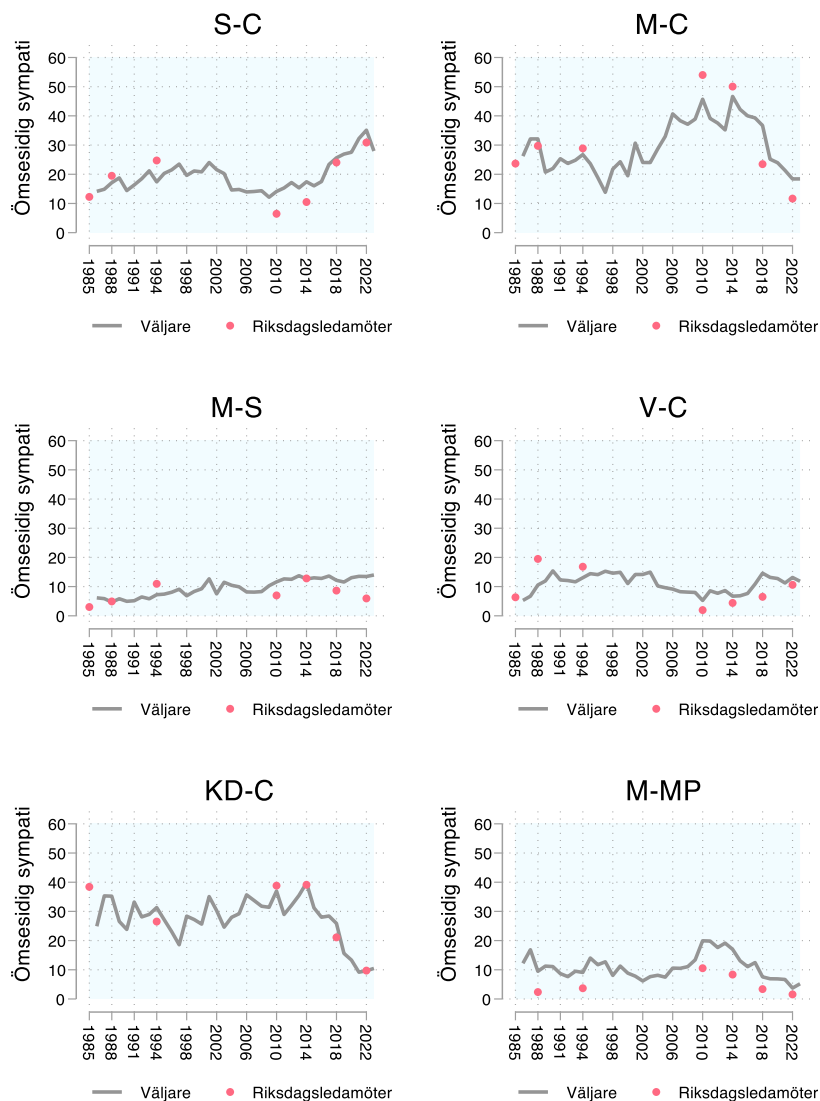
På ett övergripande plan visar analyserna att preferensstrukturen bland väljarna och riksdagsledamöterna har förändrats en hel del och dessutom utvecklats på ett likartat sätt under perioden 1985–2023. Perioder av ökad ömsesidighet i sympatier mellan två partiers väljare går hand i hand med perioder av ökad ömsesidighet i sympatier mellan två partiers ledamöter. I allt väsentligt speglar väljare och valda varandra på ett bra sätt.

Utvecklingen av de olika partiparens ömsesidiga sympatier speglar också på ett bra sätt vad som hänt i svensk politik vad beträffar grundläggande konfliktlinjer och samarbetsmönster. Relationen mellan Socialdemokraterna och Centerpartiet har varit som varmast när partierna bedrivit ett parlamentariskt samarbete eller uppfattats befinna sig i samma block, som under saneringen av statsfinanserna på 1990-talet eller efter 2018 års val. Men relationen har varit betydligt svalare under perioden för *Allians för Sverige* 2006–2014. Dessa utvecklingslinjer syns ännu tydligare i relationen mellan Centerpartiet och Moderaterna och mellan Centerpartiet och Kristdemokraterna och är ofta tydligare på elitnivå än väljarnivå.

Ytterligare tecken på att det finns samband mellan parlamentariskt samarbete och ömsesidigt gillande är relationen mellan Moderaterna och Miljöpartiet som var något mindre svalt under Allianstiden 2010–2014 som sammanfaller med de båda partiernas deltagande i migrationspolitiska överenskommelser. Före och efter Alliansen får man beteckna relationen M-MP som mycket kylig.

Att partiers ledamöter och väljare kan känslomässigt närma sig varandra mycket på relativt kort tid vittnar utvecklingen av relationerna KD-SD och M-SD om. Mellan 2014 och 2022 har det ömsesidiga gillandet ökat kraftigt och relationen har gått från frostigt till ljummen. ÖS-mått för partiparen KD-SD och M-SD kvalar alla in på topp 10 bland såväl väljare som ledamöter 2022.

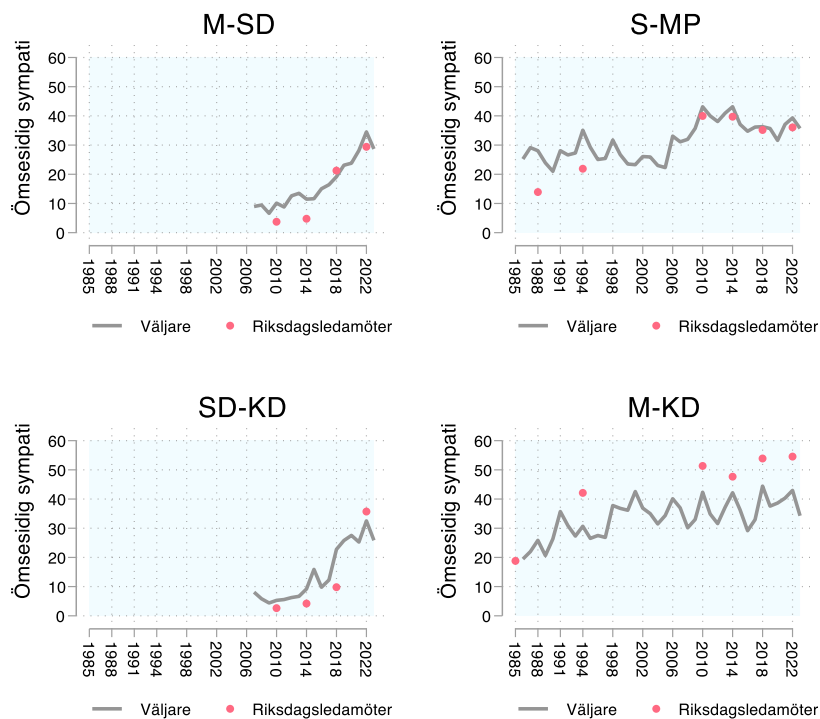
Figur 2a Ömsesidigt gillande mellan utvalda par av partier bland riksdagsledamöter och väljare 1985–2023 (ÖS-mått)

Källa: Nationella SOM-undersökningar och riksdagsundersökningar från perioden.

Kommentar: Figurerna visar de ömsesidiga sympatierna mellan partiets väljare/ledamöter. ÖS-mått beräknas för par av partier genom att multiplicera parti Xs väljare/ledamöters sympatipoäng för parti Y med parti Ys väljare/ledamöters sympatipoäng för parti X. Måtten är normerat mellan 0 (lägsta tänkbara ömsesidiga sympati) till 100 (högsta möjliga ömsesidiga sympati).

Figur 2b Ömsesidigt gillande mellan utvalda par av partier bland riksdagsledamöter och väljare 1985–2023 (ÖS-mått)

Källa: Nationella SOM-undersökningar och riksdagsundersökningar från perioden.

Kommentar: Figurerna visar de ömsesidiga sympatierna mellan partiets väljare/ledamöter. ÖS-mått beräknas för par av partier genom att multiplicera parti Xs väljare/ledamöters sympatipoäng för parti Y med parti Ys väljare/ledamöters sympatipoäng för parti X. Måtten är normerat mellan 0 (lägsta tänkbara ömsesidiga sympati) till 100 (högsta möjliga ömsesidiga sympati).

Kärleksförhållandet mellan Kristdemokraternas och Moderaternas väljare/ledamöter är ett av de mest stabila över tid. Sedan tidigt 1990-tal har ÖS för KD-M legat över 30 och det finns här en tydlig elektoral cykel som innebär att partiernas anhängare gillar varandras partier särskilt mycket i samband med valåren medan kärleken falnar något under mellanvalsperioderna. Ett tydligt mönster är att kärleken genomgående har varit starkare bland ledamöterna av Sveriges riksdag än bland väljarna.

Relationerna mellan de två traditionellt regeringsbärande partierna Socialdemokraterna och Moderaterna har som väntat inte varit särskilt varma om vi ser till hur ledamöter och väljare placerar ut varandras partier på ogillar-gillarskalorna. ÖS-måtten är genomgående låga vilket inte är så märkligt med tanke på att partierna ofta betraktas som varandras huvudmotståndare i svensk politik. Eftersom det ofta förs en diskussion om potentiellt samarbete mellan de två stora partierna och eftersom huvuddelen av väljarna numera önskar sig blocköverskridande samarbeten har vi tittat närmare på partiparet M-S. Resultaten visar att det ägt rum en långsam upptining på väljarnivå. Under en fyrtioårsperiod har ett starkt ömsesidigt ogillande långsamt tinat upp. Det handlar fortfarande om låga ÖS-tal och en svag trend. På elitnivå finns dock inte några spår av någon liknande upptining av frostiga relationer. I själva verket finns mer animositet bland riksdagens M- och S-ledamöter 2022 än vad som var fallet 2010. På elitnivå är det just nu lågkonjunktur i relationen mellan S och M.

Riksdagens affektiva landskap

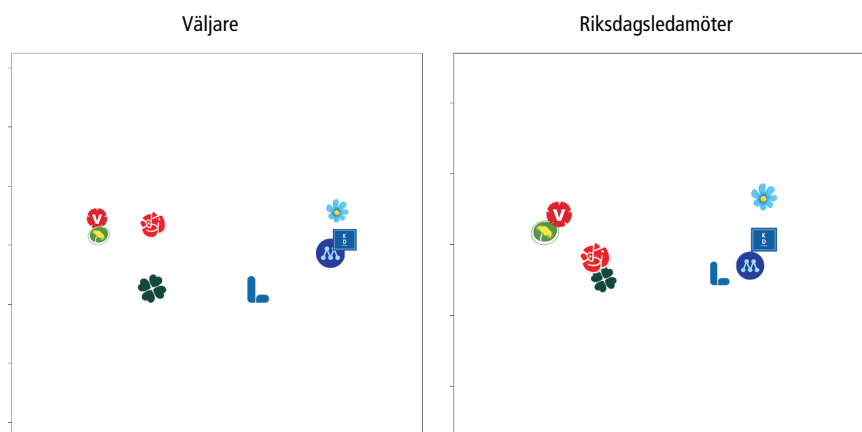
De känslomässiga avstånden mellan partierna såsom de kommer till uttryck i mönster av antipatier och sympatier kan vi utnyttja för att illustrera hur det affektiva landskapet i riksdagen ser ut. Med hjälp av skalnings- och dimensionsanalystekniker kan vi ta fram en karta över partisystemet som återskapar grundstrukturen i de ogillar-gillardata vi har. Det finns många olika tillvägagångssätt, men vi har här valt att använda oss av en etablerad teknik som kallas för multidimensionell utveckningsanalys (jfr Oscarsson, 1998). De enda indata är hur alla väljare respektive riksdagsledamöter placerat samtliga partier längs de elvagrada ogillar-gillarskalorna i samband med 2022 års val.

Analystekniken resulterar i att partierna tilldelas positioner i ett tvådimensionellt koordinatsystem där avstånden mellan partierna är betydelsebärande: ju längre avstånd desto svalare är känslorna. Korta avstånd betyder ömsesidigt gillande medan långa avstånd betyder aversion (se figur 2). På en övergripande nivå finns en påfallande likhet i mönstren av preferenser bland väljare och riksdagsledamöter. Båda utvecklingsanalyserna resulterar i en tvådimensionell lösning där partierna ordnar upp sig längs en bågformad linje och från vänster till höger. Rangordningen

V/MP-S-C-L-M-KD-SD påminner om de rangordningar vi ser när vi låter väljare och riksdagsledamöter placera ut partierna längs vänster-högerskalan. Vänster-högerideologi tycks utöva en mycket stark strukturerande kraft på väljares och ledamöters antipatier och sympatier.

Kartläggningen blottlägger dock ett par intressanta skillnader mellan folket och de folkvalda ledamöterna av Sveriges riksdag. På elitnivån, i riksdagen, är uppdelningen mellan de så kallade Tidöpartierna i det nuvarande regeringsunderlaget och mitten-vänsterpartierna i oppositionen mycket skarpare än bland väljarna. På väljarnivå är tudelningen inte lika uttalad. Det är de två liberala mittenpartierna som inte tycks ha samma tydliga tillhörighet. Centerpartiet och Socialdemokraterna står inte lika nära varandra och Liberalerna har ett längre avstånd till de övriga Tidöpartierna i analysen på väljarnivå än vad som är fallet i analysen på elitnivå.

Figur 2 Det affektiva landskapet bland väljare och riksdagsledamöter 2022. Resultat från utvikiningsanalys.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2023 samt Riksdagsundersökningen 2022.

Kommentar: Resultaten är hämtade från en multidimensionell utvikiningsanalys av data om väljares respektive riksdagsledamöters ogillande och gillande av alla partier. Analystekniken tar fram punktkonfigurationer som beskriver de olika partiernas inbördes avstånd till varandra. Partiernas positioner i förhållande till varandra kan tolkas som affektiva avstånd: ju längre avstånd desto mer sällan förekommer det att två partier samtidigt är gillade av en given individ. Koordinatsystemet används för att positionera partierna men axlarna har i sig inte någon tolkning. Analysen visar att det behövs två dimensioner för att modellpassa de erhållna punktkonfigurationerna med ursprungsdata på ett tillfredsställande sätt.

Blockpolitiken – tvåpartisystemet inbäddat i flerpartisystemet – som varit så kännetecknande för svensk politik framträder mycket tydligt i våra kartor över partisystemet, i synnerhet på elitnivå. I praktiken betyder resultaten att i den svenska riksdagen finns en bipolär preferensstruktur som påminner om det vi ser i många tvåpartisystem: gillandet av in-gruppen (partierna i det egna laget) är konsekvent

på samma sätt som ogillandet av ut-gruppen (partierna i motståndarlaget). Får vi tro forskningslitteraturen utgör denna bipolära struktur en grundförutsättning för en vidmakthållen eller ökande affektiv polarisering i Sverige. För partier och företrädare som önskar en fortsatt skarp uppdelning i två distinkta konstellationer förefaller det vara en god strategi att verka för att stärka de ömsesidiga sympatierna för de partier som ingår i den egna partikonstellationen och verka för att stärka antipatierna för de partier som ingår i den andra. En sådan situation gynnar partier som står långt från mitten i politiken, som Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna. I en situation med cementerad blockpolitik kommer flankpartierna alltid att behövas för att kunna skapa majoriteter, vilket skapar goda möjligheter att påverka den förda regeringspolitiken även om partiet själv inte formellt sitter i regeringsställning. Vi har glimtvis kunnat ana ett embryo till ett självständigt block av mittenpartier under de senaste decennierna, men något sådant har ännu inte kunnat formas. Intresset att skapa en bred mitten har inte kunnat tävla med intresset att fortsätta blockpolitiken.

Centerpartiets historiska popularitet bland M-, KD- och L-väljare förändrades dramatiskt till det sämre efter januariavtalet 2019 och partiets beslut att inte stödja regeringar som lutar sig på Sverigedemokraterna. Resonemangen om att Centerpartiet ”bytt sida” i svensk politik bär ytterligare vittnesbörd om den starkt bipolära preferensstrukturen som råder i svensk politik. Även om väljarna ofta uttrycker önskemål om blocköverskridande samarbeten är det svårt att se att något sådant alternativ kommer att finnas med på valmenyn redan i samband med 2026 års val.

Känslomässig kongruens mellan väljare och valda

I det här kapitlet har vi kartlagt riksdagens affektiva landskap under de senaste fyrtio åren genom att studera förändringar och mönster i ledamöternas gillanden och ogillanden av partierna. Vi har systematiskt kunnat jämföra med motsvarande känslomässiga relationer på väljarnivå.

Resultaten visar att den affektiva polariseringen ökade till rekordnivåer bland både väljare och riksdagsledamöter 2022. Utvecklingen av den affektiva polariseringen är likartad på båda nivåer. I likhet med andra internationella studier kan vi konstatera att den affektiva polariseringen är starkare på elitnivå än på väljarnivå, och att detta affektiva gap inte har förändrats under den studerade tidsperioden 1985-2023.

Våra analyser av ömsesidiga sympatier bekräftar att utvecklingen av väljares och ledamöters sympatier och antipatier för partierna följer varandra tätt, även i tider av kraftiga förändringar. Parlamentariska samarbeten, överenskommelser och koalitioner sätter mycket tydliga spår i relationerna mellan olika partiers sym-

patisörer och ledamöter. Preferensstrukturen i riksdagen speglar preferensstrukturen bland väljarna. Om man så vill råder god emotionell överensstämmelse mellan väljare och valda. Väljarnas känslomässiga representation är god.

Det här kapitlet har främst kartlagt den *vertikala* affektiva polariseringen, det vill säga ledamöters och väljares sympatier och antipatier för politiska partier. Som vi varit inne på tidigare är det inte särskilt konstigt eller märkligt att politiska partier är ogillade eftersom de representerar ideologier och sakfrågeståndpunkter som många inte ställer sig bakom. Allt detta är förstås en del av den demokratiska maktkampens väsen. Det går alltså ifrågasätta att en sådan typ av vertikal affektiv polarisering skulle vara alltigenom skadlig för en demokrati. Så länge animositet eller entusiasm riktas mot partier som organisationer behöver det inte nödvändigtvis skapa negativa effekter på samtalsklimat eller möjligheter att samarbeta.

Annat är det om en *horisontell* affektiv polarisering – animositet mellan partianhängare – växer sig starkare, eftersom det i så fall kan förväntas ha en mycket bredare påverkan på samhällslivet även utanför politiken. Framtida forskning behöver rikta mer uppmärksamhet på utvecklingen när det gäller olika väljargrupper känslor inför varandra, för att ge en mer fullständig beskrivning av den affektiva polariseringen.

Referenser

- Bäck, Hanna & Andrej Kokkonen (2022). "Affektiv polarisering bland riksdagsledamöterna". I Öhberg, Patrik, Henrik Oscarsson & Jakob Ahlbom (red), *Folkviljans förverkligare*. Göteborg Studies in politics 174. Göteborgs universitet: Valforskningsprogrammet.
- Enders, Adam. M. (2021). "Issues versus affect: How do elite and mass polarization compare?" *The Journal of Politics*, 83(4), 1872–1877.
- Gidron, Noam & Markus Wagner (2021). *Party Polarization, Trust in the System, and Democratic Resilience: Evidence from 19 Democracies*. Scholar Harvard. Hämtad från Harvard Scholar.
- Gidron, Noam, James Adams, James & William Horne. (2023). "Who Dislikes Whom? Affective Polarization between Pairs of Parties in Western Democracies", *British Journal of Political Science*, 53(3), 997–1015.
- Gidron, Noam, Lior Sheffer & Guy Mor (2022). "Validating the feeling thermometer as a measure of partisan affect in multi-party systems", *Electoral Studies*, 80, 102542.
- Iyengar, Shanto & Sean J. Westwood (2015). "Fear and Loathing Across Party Lines: New Evidence on Group Polarization", *American Journal of Political Science*, 59(3), 690-707.
- Iyengar, Shanto, Guarav Sood & Yphtach Lelkes (2012). "Affect, Not Ideology: A Social Identity Perspective on Polarization", *Public Opinion Quarterly*, 76(3), 405-431.

- Iyengar, Shanto, Yphtach Lelkes, Matthew Levendusky, Neil Malhotra & Sean J. Westwood (2019). "The origins and consequences of affective polarization in the United States", *Annual review of political science*, 22, 129-146.
- Knudsen, Erik (2021). "Affective polarization in multiparty systems? Comparing affective polarization towards voters and parties in Norway and the United States". *Scandinavian Political Studies*, 44(1), 34-44.
- Lucas, Jack, & Lior Sheffer (2024). "What explains elite affective polarization? Evidence from Canadian politicians". *Political Psychology*, 1-14.
- Lupu, Noam (2015). "Partisanship, Party Polarization, and the Social Basis of Political Parties in Latin America". *Comparative Political Studies*, 48(14)
- Mason, Lilliana. (2018). *Uncivil Agreement: How Politics Became Our Identity*. Chicago: University of Chicago Press.
- Oscarsson, Henrik, Felix Bäckstedt, Anna Cederholm Lager, Richard Karlsson & Maria Solevid (2024). *Väljarna och valet 2022*. Göteborg studies in politics 186. Göteborgs universitet: Valforskningsprogrammet.
- Oscarsson, Henrik, Torbjörn Bergman, Annika Bergström, & Johan Hellström (2021). *Polarisering i Sverige (Demokratirådets rapport 2021)*. Stockholm: SNS Förlag.
- Phillips, Joseph (2022). "Affective polarization: Over time, through the generations, and during the lifespan", *Political Behavior*, 44(3), 1483-1508.
- Renström, Emma A., Hanna Bäck, & Yvonne Schmeisser (2020). "Vi ogillar olika. Om affektiv polarisering bland svenska väljare", i Ulrika Andersson, Anders Carlander & Patrik Öhberg (red), *Regntunga skyar*, SOM-rapport nr 76. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Reiljan, Andres (2025) "Affective polarization in Europe", i Torcal, Mariano & Eelco Harteveld (red) *Handbook of Affective Polarization*. London: Edward Elgar
- Tichelbaecker, Thomas, Noam Gidron, William Horne, & James Adams (2023). "What Do We Measure When We Measure Affective Polarization across Countries?", *Public Opinion Quarterly*, 87(3), 803-815.
- Torcal, Mariano & Eelco Harteveld [red] (2025) *Handbook of Affective Polarization*. London: Edward Elgar Open Access
- Wagner, Markus, Noam Gidron & Henry Hale (2021). "Elites, Masses, and Polarization: Comparing Affections in Western Europe". *European Political Science Review*, 13(2), 243-261. <https://doi.org/10.1017/S1755773920000429>
- Wagner, Markus (2021). "Affective polarization in multiparty systems". *Electoral Studies*, 69, 102199.
- Wagner, Markus. (2024). "Affective polarization in Europe". *European Political Science Review*, 1-15.